

революція” стала переломним моментом, який показав несподівано високий рівень зрілості громадянського суспільства в Україні. Саме середній клас став однією з провідних сил революції. Серед багатьох відкриттів, які нам подарувала ця подія – нове ставлення до грошей, яке набуло масового характеру на Майдані та в Народному Домі. З небаченою легкістю люди жертвували значні суми, з повною довірою, навіть не ставлячи питання про те, як їх обліковують і на що використовують, добровільно та охоче ділилися всім, що мали, з незнайомими людьми. І ось тоді, стоячи на морозі днями і ночами на Майдані, ці люди були щасливі, бо спільний громадянський чин підняв їх на таку моральну висоту, яка рідко якому народові випадає за всю багатовікову історію.

Список літератури

1. Барановський О.І. Фінансові передумови формування середнього класу // Економічне прогнозування. – 2002. – № 2. – С. 108-125.
2. Белопольський Н.Г. При таких темпах розвитку в Україні нет будущего // Вісник Академії економічних наук України. – 2003. – № 1.
3. Инглхарт Р. Культура и демократия. Культура имеет значение. Каким образом ценности способствуют общественному прогрессу / Под ред. Л. Харрисона, С. Хантингтона. – М., 2002. – С. 106-129.
4. Мазараки А.А., Ильин В.В. Философия денег. – К.: Киевский национальный торгово-экономический университет, 2004. – 718 с.
5. Маркузе Герберт. Одномерная личность // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – К.: Либідь, 1996.
6. Прибиткова І. Трудові мігранти. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. – № 1. – С. 11-124.
7. Степаненко В. Суспільна трансформація у соціокультурній моделі інтерпретації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 4. – С. 89-109.
8. Стиглиц Дж. Развитие, основанное на участии: стратегия государств с переходной экономикой // Трансформация. – 1998. – № 6. – С. 1-3.
9. Ткаченко В.А. Перехідна економіка: закономірності, соціально-економічні чинники та концептуальні підходи // Вісник Академії економічних наук України. – 2003. – № 1. – С. 72-78.
10. Фукуяма Ф. Великий разрыв. – М., 2003.
Отримано 19.10.2005

УДК 336.71:331.101.6

Ю.С. Конопліна, канд. екон. наук., доц.,
Українська академія банківської справи НБУ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗНИЖЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ СПІВРОБІТНИКІВ БАНКУ ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства, з одного боку, вирішує, а з іншого, – викликає появу багатьох теоретичних та практичних проблем. Однією з таких проблем є проблема зміни рівня продуктивності суспільної праці. Дослідження даної проблеми дозволить належним чином організувати управління процесом переходу до інформаційного суспільства з тим, щоб мінімізувати дію факторів, що негативно впливають на рівень продуктивності суспільної праці, та, відповідно, максимізувати дію факторів, що впливають на даний показник позитивно. Особливий практичний інтерес становлять дослідження змін продуктивності праці, спричинених переходом до інформаційного суспільства, за сферами господарської діяльності, зокрема, в банківській сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання даної проблеми започатковано в роботах таких вчених, як Д. Белл, Е. і Х. Тоффлер, М. Кастельс. Саме в їх працях проблема підвищення продуктивності суспільної праці знаходила вирішення через зростання ролі інформації та знань у суспільному виробництві. Не менш відомими є праці таких авторів, як Е. Гідденс та Р. Мюнх, які глобалізацію та виникнення світового інформаційного порядку розглядали як одні з передумов переходу до інформаційного суспільства, для якого характерними є глобальні системи єдинообразного знання та єдинообразної техніки. Однак поряд із дослідженням передумов підвищення продуктивності суспільної праці при переході до інформаційного суспільства доречним, на нашу думку, є і розгляд окремих характеристик процесу переходу до інформаційного суспільства, вплив яких призводить до зниження продуктивності суспільної праці. Саме цій проблематиці і присвячена дана робота.

При написанні даної статті нами ставилися такі цілі: 1) дослідження зв'язку та відмінностей між поняттями “інформація” та “знання” в контексті питань підвищення продуктивності праці; 2) розгляд відмінностей між концепціями інформаційної економіки та економіки знань; 3) аналіз витоків інформаційного переважання людини в сучасній економіці; 4) дослідження можливостей інновацій у сфері інформаційних

та телекомунікаційних технологій (ІТТ) щодо підвищення продуктивності суспільної праці; 5) розгляд можливостей CRM-технологій (*customer relationship management* – комп'ютеризована система управління взаємовідносинами з клієнтами) щодо зменшення інформаційного перевантаження співробітників банку та підвищення продуктивності їх праці.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи зв'язок та відмінності між поняттями “інформація” та “знання” в контексті питань підвищення продуктивності праці, зазначимо, що в літературі вже неодноразово надавалися різноманітні визначення поняття “знання”, однак їх порівняльний аналіз не є метою даної роботи. В рамках цієї роботи нам хотілося б зупинитися на аналізі відмінностей між поняттями “знання” та “інформація” і саме з цих позицій дати власне визначення поняття “знання”. На нашу думку, знання – це достовірна інформація теоретичного та практичного характеру, що є усвідомленою і тримається в пам'яті людини. Проаналізуємо, яким чином в даному визначенні простежуються відмінності між поняттями “інформація” та “знання”.

Якщо інформація серед багатьох своїх властивостей може і не характеризуватися достовірністю (і будучи недостовірною, не перестане бути інформацією), то, на наш погляд, достовірність, обґрунтованість, відповідність дійсності є невід'ємними властивостями знання. Тобто інформація, що не відповідає дійсності, не може стати знаннями в тому розумінні, яке ми вкладаємо в це поняття.

Крім того, якщо існує різноманіття носіїв інформації, то відносно знань такого різноманіття не спостерігається. Єдиним носієм знань, згідно з даним визначенням, є людина. Таким чином, передача знань, наприклад, від вчителя до учня являє собою комплекс різноманітних заходів, спрямованих на сприяння усвідомленню та утриманню в пам'яті учня достовірної інформації з предмета навчання, що являє собою сутність освіти. Однак в умовах прискорення науково-технічного прогресу зростає роль самоосвіти, тобто самостійної (без прямої допомоги інших людей) діяльності людини, спрямованої на усвідомлення та утримання в пам'яті достовірної інформації з предмета самоосвіти.

Якщо психічні та фізичні здібності людини не накладають ніяких обмежень на світовий обсяг інформації, то глобальний обсяг знань точно обмежується психофізичними можливостями людини щодо усвідомлення інформації та утримання її в пам'яті. І звідси витікає, на наш погляд, один із найважливіших висновків стосовно відмінностей між поняттями “знання” та “інформація”, а саме висновок про те, що зростання питомого обсягу знань у розрахунку на одну людину однозначно призводить до зростання продуктивності праці, тоді як зростання питомого обсягу інформації у розрахунку на одну людину впливає на продуктивність праці далеко неоднозначно.

Розглядаючи відмінності між концепціями інформаційної економіки (інформаційного суспільства) та економіки знань, звернемося до висловів таких авторів, як Д. Белл та М. Кастельс з приводу визначення сутності інформаційної економіки.

Так, Д. Белл вважає, що на відміну від розвинутого індустріального суспільства, в якому головною задачею є виробництво товарів, характерною особливістю інформаційного суспільства є виробництво і використання інформації на базі комп'ютерних технологій (що, звичайно, ні в якому разі не відміння створення товарного різноманіття). Це суспільство, в якому створення і розповсюдження товарів і послуг вирішальною мірою залежить від виробництва, обробки та передачі інформації. Це також суспільство, зосереджене на виробництві і широкому розповсюдженні (споживанні) нового знання. Таким чином, Д. Белл називає це суспільство, яке аналізується, інформаційним та не зазначає відмінностей щодо ролі інформації та знань в процесі підвищення продуктивності суспільної праці [6].

М. Кастельс зазначав, що в новому, інформаційному способі розвитку джерело продуктивності полягає у технології генерування знань, обробки інформації і символічної комунікації. На думку М. Кастельса, звичайно, знання та інформація є критично важливими елементами у всіх способах розвитку, тому що процес виробництва завжди є заснованим на певному рівні знань та на обробці інформації, однак специфічним для інформаційного способу розвитку є вплив знання на саме знання як головне джерело продуктивності. Можна стверджувати, що М. Кастельс, вживаючи термін “інформаційний спосіб розвитку”, є більш схильним вважати суспільство, що аналізується, інформаційним, хоча наголошує на провідній ролі знання як основного джерела зростання продуктивності праці [6].

Таким чином, на нашу думку, це суспільство, до якого у провідних країнах світу в теперішній час відбувається перехід, є за своєю сутністю дійсно інформаційним, з усіма недоліками, притаманними прискореному зростанню світових обсягів інформації і негативним в цілому впливом на продуктивність суспільної праці. Однак та економіка, в якій знання стане основним джерелом зростання продуктивності праці, почне формуватися лише на основі повністю сформованого інформаційного суспільства, за своїм характером є наступною за інформаційним суспільством формацією і більш відповідає назві “економіка знань”.

Аналізуючи витоки інформаційного перевантаження людини в сучасній економіці, можна зазначити, що у сучасному житті людина зустрічається з двома протилежними проблемами: з одного боку, з безперервним потоком інформації з усіх можливих джерел, який заповнює собою весь життєвий простір як з дозволу, так і без дозволу

людини; з іншого боку, відшукати в цьому потоці саме ту інформацію, яка є потрібною, стає все складніше. Яскравим прикладом каналу інформаційного перевантаження людини є реклама. Проілюструвати проблему пошуку необхідної інформації можна на прикладі інформаційного хаосу, що є характерним для мережі Інтернет. Пошукові системи ще далекі від досконалості, в результаті тривалих пошуків можна знайти багато чого, крім того, що було потрібно. Частково вирішується ця проблема лише через знання точної назви сайту, на якому, можливо, розміщена та чи інша необхідна інформація. Наведемо деякі цифри, що характеризують інформаційну ситуацію у світових масштабах. На планеті щорічно з'являються 100 тис. журналів (60-ма мовами), 5 млрд. наукових книг і статей, 250 тис. дисертацій і звітів. Всесвітній книжковий фонд подвоюється кожні 10-15 років, число телефонних каналів – кожні 11 років, число автоматизованих баз даних збільшується в 10 разів за 10 років. Всесвітній фонд описання винаходів (патентів) дорівнює приблизно 500 млн. сторінок тексту, і при цьому він кожного року збільшується на 1 млн. документів, що містять у собі інформацію про 350 тис. винаходів. Спеціалістами в галузі інформатики встановлена динаміка зростання інформації. До 1800 р. обсяг інформації подвоювався кожні 50 років, з 1950 – кожні 10, з 1970 – кожні 5 років, з 1990 – щорічно [5].

Психічні та розумові здібності людини часто не витримують такого інформаційного перевантаження. Вже достатньо поширеними є випадки різноманітних захворювань в результаті неможливості людини засвоїти та обробити ту кількість інформації, яка передається за допомогою комп'ютерів, телефонів, радіоприймачів, телевізорів, засобів зовнішньої реклами, газет, журналів, книг. Експериментально встановлено, що мозок людини у змозі сприймати і точно опрацювати інформацію із швидкістю не більше 25 біт в секунду. За такої швидкості засвоєння даних протягом життя людина може прочитати не більше трьох тисяч книг, з урахуванням того, що буде щоденно сприймати по 50 сторінок тексту. В Німеччині з цього приводу були проведені спеціальні дослідження, в результаті яких з'ясувалося, що в одній із берлінських наукових бібліотек не прочитані жодного разу книги складають 90 % її загального фонду. Це означає, що практично мільйон сторінок, що містять науково-технічні та інші знання, не були запитані тими, для кого вони були створені [5].

Відомо, що при наближенні рівня розумової втомленості до критичної межі спрацьовують механізми самозахисту, і людина на певний час перестає сприймати ту інформацію, що викликала втомленість. Інформаційне перевантаження значно зменшує можливості відновлення

сил після закінчення робочого дня, що, відповідно, негативним чином позначається на рівні продуктивності праці людини.

На сучасному етапі все частіше інформаційне перевантаження викликають фактори, що діють безпосередньо на робочому місці. Зростання потоку інформації під час виконання службових обов'язків пов'язують із підвищенням ділової активності, характерним для сучасної економіки. Однак в потоці інформації, з яким кожного робочого дня зустрічається людина, достатньо значною є частка зайвої інформації, поява якої викликана або нерациональним менеджментом, або забюрократизованістю функціонування суб'єкта господарювання.

Основне інформаційне навантаження припадає на осіб, що приймають рішення, на всіх управлінських рівнях. На робочому столі особи, що приймає рішення, щоденно з'являється свіжа аналітика та різноманітні звіти як із внутрішніх по відношенню до суб'єкта господарювання джерел, так і із зовнішніх. Обробити такий обсяг інформації неможливо фізично. На практиці вся ця інформація у своїй більшості навіть не проглядається, хоча при цьому особа, що приймає рішення, так чи інакше весь робочий день витрачає на спроби з якомога меншими витратами відреагувати на вхідну інформацію (телефонні дзвінки, повідомлення, що надходять за електронною поштою, і т.д.). В результаті для основної безпосередньої роботи не вистачає часу.

Інформаційне перевантаження перешкоджає нормальній діяльності людини, і виходів із цієї ситуації може бути декілька: 1) людина пропускає (не сприймає) частину інформації, будучи не в змозі її побачити (почути); 2) вона сприймає і опрацює всю інформацію точно і у відповідності із задачею, але пізніше строку; 3) сприймає інформацію у викривленому світлі або просто відмовляється від її сприйняття.

До цього слід додати: а) якщо інформація сприймається не в повному обсязі, частково, то вона дає невірне уявлення про факти, а звідси джерело неточних, і навіть помилкових рішень; б) коли людина, особливо ділова, розуміє, що вона сприймає не всю інформацію за темою, це негативно позначається на її нервовій системі (непевненість, роздратованість і навіть почуття страху); в) інформаційні перевантаження послаблюють здатність людей думати, приводять до зниження творчих потенцій, появи гострого дефіциту часу [5].

Як відомо, лише невеликий відсоток рішень приймається на інтуїтивній основі. Таким чином, здебільшого для прийняття рішень використовується інформація, яка після відповідної обробки свідчить на користь того чи іншого рішення. Однак прагнення озброїти особу, що приймає рішення, якомога більшою за обсягами та різноманітною інформацією є помилковим. Необхідно більш ретельно підходити саме

до процесу вибору інформації, яка стане корисною при прийнятті певного рішення.

Досліджуючи можливості інновацій у сфері інформаційних та телекомунікаційних технологій (ІТТ) щодо підвищення продуктивності суспільної праці, слід зазначити, що застосування ІТТ має такі соціально-економічні наслідки, як зміна якості праці, зміна структури зайнятості, зміна умов праці, наявність парадокса Солоу, перевищення приватних вигод над соціальними.

Зміна якості праці в сучасному суспільстві полягає у тенденціях до зменшення важкості фізичної праці та поступового переважання елементів творчості у складі більшості видів економічної активності людини. Процес зміни структури зайнятості може бути охарактеризований такими тенденціями, як зростання зайнятості у сфері послуг та сфері науки і освіти, а також збільшення питомої ваги висококваліфікованих спеціалістів у структурі робочої сили. Стосовно зміни умов праці можна зазначити переважання самозайнятості, дистанційної та часткової форм зайнятості, а також поєднання робочої сили та власника капіталу в одній особі [1-3, 8-15].

Відомий парадокс Солоу полягає в тому, що ІТТ, які за визначенням спрямовані на підвищення продуктивності суспільної праці, не виконують свої функції, тобто розповсюдження ІТТ не призводить до статистично помітних зрушень у сукупному показнику продуктивності праці в економіці в цілому. Це явище пояснюється декількома причинами. По-перше, у деяких видах діяльності неможливо повністю замінити людей комп'ютерами. По-друге, існує необхідність ручного контакту через клавіатуру для виконання функцій комп'ютерів, що обмежує час на комбінування мислення людини з генеруючими інформацію ресурсами комп'ютерів. По-третє, комп'ютери, з одного боку, покращують умови праці, однак, з іншого – дають змогу користувачам відправляти на робочому місці приватну кореспонденцію електронною поштою, а також доступ до гральних та розважальних програм, Інтернету із особистими цілями, що призводить до неофіційного скорочення робочого часу, а значить і випуску продукції.

Слід також відзначити, що сукупний показник продуктивності праці за економікою в цілому лише узагальнює галузеві показники, які суттєво відрізняються один від одного. Так, наприклад, продуктивність праці у сфері виробництва комп'ютерів зростає швидкими темпами, в той час як ніякого зростання продуктивності низькокваліфікованої праці у сфері послуг не спостерігається. До того ж, методи обліку продуктивності праці досі ще не є досконалими, а їх розвиток відстає від темпів зростання різноманіття форм та якості праці.

Перевищення приватних вигод над соціальними при використанні ІТТ полягає в тому, що багато суб'єктів господарювання використовують ІТТ з метою конкуренції з іншими суб'єктами господарювання, ставлячи при цьому за мету перерозподіл ринкової частки, а не зростання сукупної продуктивності праці (наприклад, наявність у ВНЗ електронного сайту може призвести до збільшення кількості студентів, що в ньому навчаються, за рахунок інших вузів, але навряд чи підвищить рівень освіти). Можна стверджувати, що вплив на перерозподіл вже створених благ, а не вдосконалення їх виробництва – найголовніша причина того, що соціальні вигоди від використання комп'ютерів інколи опиняються нижче, ніж приватні вигоди.

Крім того, необхідно зазначити, що у сфері розробки ІТТ останнім часом спостерігається криза. Програми бізнес-призначення, які формують бек- та фронт-офіси (системи ERP, CRM), своїм розвитком в основному зобов'язані маркетологам, а не інноваціям у сфері ІТТ.

Зниження інноваційної активності у сфері ІТТ відображається на зростанні офшорного аутсорсингу. Все більша частина роботи може бути переданою дешевій робочій силі "другого сорту" в країни, що розвиваються. У зв'язку із погіршенням ситуації у сфері ІТТ на 30 % скоротилася в США кількість бажаючих отримати спеціальності, пов'язані із цим сектором. В той же час, наприклад, в Індії, число випускників вузів – програмістів зростає на 10-15 % щорічно [7].

Розглядаючи можливості CRM-технологій щодо зменшення інформаційного перевантаження співробітників банку та підвищення продуктивності їх праці, слід зауважити, що серед основних тенденцій галузі фінансових послуг, які здатні вплинути на показник продуктивності праці в банківській сфері та пов'язані з використанням ІТТ, можна виокремити запровадження новітніх систем управління відносинами з клієнтами (CRM).

Очікується, що запровадження нових, хоча і не інноваційних, CRM-технологій здатне забезпечити передачу всеохоплюючої інформації про споживачів в реальному масштабі часу. Завдяки цьому банківські спеціалісти з продажу фінансових продуктів та послуг отримають можливість надавати клієнтам персоналізований сервіс. Сучасні CRM-системи здатні забезпечити банкам комплексний підхід до автоматизації роботи із клієнтами і спрямовані на надання максимально задовільного для споживача сервісу.

Наприклад, за допомогою CRM-системи можна оцінити ефективність витрат на різноманітні маркетингові програми та акції. При цьому аналізується не тільки первинний відзив потенційних клієнтів, але й конкретні фінансові показники, навіть якщо між проведеною акцією та укладанням договору проходить декілька місяців. Більш чітка організація

роботи дає можливість маркетологам зосередити зусилля на певній цільовій аудиторії, управляти процесом залучення клієнтів, тісно і плідно взаємодіяти із відділом продажу банківських послуг.

Є підстави стверджувати, що CRM-системи повністю автоматизують більшу частину стандартних банківських операцій (видача кредиту, відкриття карткового рахунку, відкриття/закриття депозитів і т.д.), при цьому інформація про операції збирається в єдиній базі даних за правилами, що визначаються потребами банку. Формулювання таких правил і їх виконання забезпечують можливість аналізу інформації саме так, як це необхідно для вирішення різних маркетингових задач [4].

Однак, на нашу думку, основна проблема використання CRM-технологій в контексті підвищення продуктивності праці співробітників банку полягає в можливості їх додаткового інформаційного перевантаження, адже такі технології знову ж таки спрямовані на акумуляцію якомога більшої інформації, хоча і в розрізі кожного окремого клієнта. Можливим засобом протидії такому додатковому інформаційному перевантаженню співробітників банку є обмеження та ретельний вибір складових переліку відомостей про клієнта, які мають вноситися до бази даних CRM-технологій.

Висновки. На нашу думку, знання – це достовірна інформація теоретичного та практичного характеру, що є усвідомленою і тримається в пам'яті людини. Не вся інформація може стати і стає знаннями. Зростання питомого обсягу знань у розрахунку на одну людину однозначно призводить до зростання продуктивності праці, тоді як зростання питомого обсягу інформації у розрахунку на одну людину впливає на продуктивність праці неоднозначно.

Науковці так і не дійшли спільної думки щодо змісту і, відповідно, назви такого явища, як “нова економіка”. Як синоніми використовують словосполучення “інформаційна економіка” та “економіка знань”. На нашу думку, згадані словосполучення не є тотожними і несуть різне змістове навантаження. Сучасна нова економіка, на нашу думку, за своїм змістом більше відповідає інформаційній економіці як через застосування інформаційних технологій, так і через виробництво, розповсюдження та зберігання надлишкових обсягів різноманітної інформації. Економіка знань повинна стати наступною, більш досконалою соціально-економічною формацією після інформаційного суспільства.

Перевантаження інформацією стає значущою проблемою сьогодення, такою, що охоплює всі сфери життя людини. Надлишок інформації, який перевищує психічні та розумові здібності людини, свідчить про те, що частина сукупної праці людства у вигляді наукових статей та ін. ніколи не стане суспільно корисною, тобто не буде використаною у процесі суспільної праці. Крім того, надлишкові обсяги

інформації пригнічують здатність людини думати та приймати рішення, а також негативно впливають на продуктивність її праці.

Інформаційна економіка переживає кризу. Сповільнюються темпи створення та зменшується якісна новизна продукції у сфері розробки та виробництва комп'ютерної техніки. Вже досить тривалий час у порівнянні із періодом свого існування галузь потерпає від відсутності значних інноваційних розробок та революційних проривів. Те ж саме стосується і сфери розробки програмного забезпечення.

Загальна тенденція сучасного економічного життя щодо недосконалого управління інформацією стосується не в останню чергу і сфери банківської діяльності. Співробітники банку, а тим більше, особи, що приймають рішення, також занурені в океан інформації, значна частина якої не є необхідною для здійснення певної операції або прийняття певного рішення. До того ж, значна частина робочого часу співробітника банку витрачається на перевірку достовірності тієї інформації, з якою він має працювати. Застосування CRM-технологій в банківській діяльності, з одного боку, має сприяти сортуванню, класифікації наявної в банку інформації в розрізі кожного клієнта, однак, з іншого боку, призводить до того ж самого інформаційного перевантаження співробітників банку, адже їм потрібно буде ознайомлюватися та аналізувати значну кількість інформації стосовно кожного клієнта, хоча вона і буде зберігатися в досить добре класифікованій, систематизованій формі. Основна проблема із використанням CRM-технологій як засобу вирішення проблем інформаційного перевантаження співробітників банку полягає в тому, що такі технології знову ж таки спрямовані на акумуляцію якомога більшої інформації, хоча і в розрізі кожного окремого клієнта. На нашу думку, одним із основних напрямків вдосконалення CRM-технологій з урахуванням зазначених вище проблем інформаційного перевантаження співробітників банку є виокремлення найбільш важливих відомостей щодо клієнта та складання якомога більш обмеженого, стислого переліку таких відомостей.

Список літератури

1. Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики / Під ред. Б.А. Малицького. – К.: УкрІНТЕІ, 2001. – 204 с.
2. Александрова В., Бажал Ю. Экономические проблемы государственного программирования научно-технического развития // Экономика Украины. – 1999. – № 10. – С. 29-35.
3. Безруков В., Новосельский В. Потенциал экономического развития и научно-технический прогресс // Экономист. – 2002. – № 1. – С. 3-6.
4. Грановский О., Пинский О. CRM для банка. Опыт внедрения системы Siebel eFinance в Казкоммерцбанке // Банковское дело. – 2005. – № 3. – С. 42-45.
5. Еляков А.Д. Информационная перегрузка людей // Социологические исследования. – 2005. – № 5. – С. 114-121.

6. Зборовский Г.Е., Шуклина Е. Образование как ресурс информационного общества // Социологические исследования. – 2005. – № 7. – С. 107-113.
7. Зуев А., Мясникова Л. Кризис информационной революции // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 3. – С. 24-27.
8. Иванченко В. Россия: восходящие и нисходящие трансформации // Экономист. – 2002. – № 1. – С. 7-13.
9. Колодко Г. "Новая экономика" и старые проблемы // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – С. 32-38.
10. Кузьмин С. Перспективы России в развитии современных мирохозяйственных тенденций // Экономист. – 2002. – № 1. – С. 14-25.
11. Куликов В. Нынешняя модель глобализации и Россия // Российский экономический журнал. – 2002. – № 10. – С. 65-74.
12. Мовсесян А. Изменения в системе мирового хозяйствования // Экономист. – 2000. – № 12. – С. 79-87.
13. Мовсесян А. Иррационально-эволюционный подход к развитию мировой экономики // Вестник Московского университета. – 2001. – № 3. – С. 72-80.
14. Новосельский К. Общественное сознание и экономическое развитие // Экономист. – 2003. – № 1. – С. 57-61.
15. Цвильев Р. Метаморфозы индустриальной экономики: проблема экономических измерений // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 2. – С. 11-19.
16. Цыгичко А. Высокая цена конкурентоспособности // Экономист. – 2003. – № 1. – С. 31-36.
17. Черковец О. Глобализация сотрудничества или конкуренции? // Экономист. – 2002. – № 10. – С. 3-16.

Отримано 28.10.2005

УДК 336.22.001.73(477)

*Т.А. Кирсанова, канд. экон. наук, доц.,
Сумский государственный университет*

РЕФОРМИРОВАНИЕ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ В УКРАИНЕ

Постановка проблемы. Ведущая роль в обеспечении выполнения государством функций регулирования экономических процессов принадлежит налогам. Именно налогово-бюджетная и кредитно-денежная политики являются эффективными методами государственного регулирования рыночной экономики. Определение главных принципов становления, функционирования и развития налоговой системы рыночного типа является важной задачей фискальной теории и практики, от успешного решения которой, в значительной мере, зависит экономический потенциал страны, социальная стабильность в обществе, повышение уровня благосостояния малообеспеченных слоев населения. Отсутствие научно обоснованных подходов к формированию

национальной налоговой системы делает налоговую политику неэффективным антикризисным средством.

Цель статьи – рассмотрение вопросов, связанных с реформированием налоговой системы.

Изложение основного материала. Основными недостатками отечественной системы налогообложения считаются:

1. Чрезвычайно высокая степень налоговой нагрузки на большинство субъектов реального сектора экономики. Общая налоговая нагрузка в виде налоговых обязательств плательщиков на 2005 г. составляет 83,5 % от объема ВВП Украины.
2. Низкий уровень оплаты налогов. В 2004 г. совокупные налоговые поступления составили 38,8 % ВВП.
3. Нестабильность, запутанность и сложность существующей системы выражается в непрозрачности, противоречивости и нестабильности норм налогового законодательства, а также большом количестве взимаемых налогов. На 01.07.2005 в Украине действовало 26 общегосударственных и 14 местных налогов и сборов.

Стараясь решить проблему налогового давления и чрезмерного административного контроля, хозяйствующие субъекты переносят отношения между потребителем и производителем, а также свои доходы в теневой сектор экономики, часть которого, по различным подсчетам, составляет от 45 до 65 % ВВП. Результатом этого становится недополучение государством части налоговых поступлений и стремление компенсировать это опять-таки за счет введения новых налогов и сборов.

Вышеперечисленные недостатки существующей налоговой системы говорят о потребности немедленного ее реформирования. В Украине необходимо формировать налоговую политику, направленную на построение стабильной и понятной системы налогообложения, уменьшение налогового бремени, обеспечение сбалансированности интересов государства и субъектов хозяйствования.

По поручению Президента Украины его советниками и научными консультантами под руководством В. Ланового была разработана Концепция реформирования налоговой системы Украины.

Основной концептуальной стратегией реформирования предусмотрено:

- достижение долгосрочной стабильности норм состава, ставок и объекта налогообложения;
- постепенное снижение налоговой нагрузки;
- достижение оптимального соотношения между отчислениями налогов в центральный и местные бюджеты.